

Scientific Journal

VIRTUS

#12, March, 2017
published since 2014

2017

ISSN 2410-4388 (Print)
ISSN 2415-3133 (Online)

Scientific Journal *Virtus*
Issue # 12, March, 2017
Published since 2014

Recommended for publication by the Academic council of the
Volodymyr Dahl East Ukrainian National University
(the proceedings No.9 March 31, 2017)

Recommended for publication by the Academic Council of Luhansk
Regional Institute of Postgraduate Pedagogical Education
(the proceedings No.1 February 17, 2017)

Founder: Scientific public organization
Sobornist (Ukraine)

Publisher: Center of modern pedagogy «Learning without
Frontiers» (Canada).

Partners:

- + Volodymyr Dahl East-Ukrainian National University (Ukraine);
- + Lugansk Regional Institute of Postgraduate Pedagogical Education (Ukraine);
- + Zhytomyr Ivan Franko State University (Ukraine);
- + SE «Lugansk State Medical University» (Ukraine);
- + Pomeranian Academy in Slupsk (Poland);
- + Donbas State Technical University (Ukraine);
- + Baku Islamic University (Azerbaijan);
- + University of the town of Nish (Serbia);
- + Zielonogorski University (Poland);
- + "Learning Without Borders" - Center of Modern Pedagogy (Canada).

Editor-in-Chief

Zhurba M.A., Ph.D., professor, head of the Department of education management of the Lugansk Regional Institute of Postgraduate Pedagogical Education (Ukraine).

Deputy Editor-in-Chief

Kuzmichenko I.O., Ph.D., associate professor, Head of the Department of Humanities of SE «Lugansk State Medical University» (Ukraine).

Talishinski E.B., Ph.D., associate professor, Head of the Department of Public Disciplines of the Baku Islamic University (Azerbaijan).

Virtus: Scientific Journal / Editor-in-
Chief M.A. Zhurba - March # 12,
2017. - 257 p.

The authors of materials are responsible for plagiarism, accuracy of the represented facts, quotes, figures and surnames. Editorial staff reserves the right for insignificant editing and reduction and also literary revision of the articles (with preservation of the main conclusions and style of the author). The editorial board of the journal may not share world outlook of the authors.

Editorial Board:

Bohonkova J.A., Ph.D., professor, Volodymyr Dahl East-Ukrainian National University (Ukraine).

Chyzhova O.M., Ph.D., professor, National Pedagogical Dragomanov University (Ukraine).

De Serio B., Ph.D., professor, University of Foggia President of AIM (Italy);

Huzhva O.P., Ph.D., professor, Ukrainian State Academy of Railway Transport (Ukraine).

Jovanovic P., Ph.D., professor, University of the town of Nish (Serbia).

Kasyanova O.V., Ph.D., associate professor, Luhansk Regional Institute of Postgraduate Pedagogical Education (Ukraine).

Kasyanova V.A., Ph.D., associate professor, Institute of Chemical Technologies Volodymyr Dahl East-Ukrainian National University (Ukraine).

Komarevtseva I.A., Ph.D., professor, SE «Lugansk State Medical University» (Ukraine).

Korotkova E.A. Ph.D associated professor of social and humanities science Department of Donbas State Technical University (Ukraine).

Mais N. Aliyev, Ph.D., professor, Baku State University (Azerbaijan).

Mennell S. Ph.D., professor, University College Dublin (Ireland).

Mihailovic S., Ph.D., professor, Institute of Serbian Culture Pristina-Leposavic (Serbia).

Pagava O.V. Ph.D., associate professor, Luhansk Regional Institute of Postgraduate Pedagogical Education (Ukraine).

Polishchuk O.P., Ph.D., professor, Zhytomyr Ivan Franko State University (Ukraine).

Potapenko E.V., Ph.D., professor, Volodymyr Dahl East Ukrainian National University (Ukraine).

Sapenko R., Ph.D., professor, Zielonogorski University (Poland).

Sevinj I. Aliyeva, Ph.D., professor, Institute of History National Academy of Sciences of Azerbaijan (Azerbaijan).

Shpak D.O., Ph.D. associate professor, Mykolajiv branch of Kiev National University Culture and Arts (Ukraine).

Radchenko O.V., Ph.D., professor, Pomeranian Academy in Slupsk (Poland).

Rudic G.A., Ph.D., professor, "Learning Without Borders" - Center of Modern Pedagogy (Canada).

Svintsitska O.I., Ph.D, associate professor, Zhytomyr Ivan Franko State University (Ukraine).

Tsyurupa M.V. Ph.D., professor, National University of Defense of Ukraine (Ukraine).

Kalko I.V., Ph.D., associate professor, Luhansk Regional Institute of Postgraduate Pedagogical Education (Ukraine).

Ustymenko-Kosorich O.A., Ph.D., professor, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University (Ukraine).

Yeremenko A.M., Ph.D., professor, Volodymyr Dahl East-Ukrainian National University (Ukraine).

Zhurba A.M., Ph.D., assistant professor of Department of Social Disciplines and Humanities Donbas State Technical University (Ukraine)

Zavatskaya N.Yev., Ph.D., professor, Volodymyr Dahl East-Ukrainian National University (Ukraine).

Certificate of Mass Media Registration:
KB № 21060-10860P from 24.11.2014 p.

Journal Editorial Staff Contact Information.
e-mail: ftg-conference@mail.ru
сайт: <http://virtus.conference-ukraine.com.ua>

© Authors of the Articles, 2017.

© Scientific Journal «Virtus», 2017.

УДК 378.011. 051:57

Білянська М.М.,*к.пед.н., доцент, докторант Інституту вищої освіти
Національної академії педагогічних наук України, mary_skiba@ukr.net*

Україна, м. Київ

Вакал А.П.,*к.б.н., доцент, завідувач кафедри загальної біології та екології Сумського державного педагогічного університету
імені А.С.Макаренка, genbioeco@sspu.sumy.ua*

Україна, м. Суми

СФОРМОВАНІСТЬ ЦІННІСНОГО КОМПОНЕНТА ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ БІОЛОГІЇ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ЕКОЛОГО- ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті представлено результати експериментальної перевірки сформованості ціннісного компонента готовності майбутніх учителів біології до організації еколого-педагогічної діяльності. За допомогою анкетування, методики «Домінанта», спостереження за діяльністю студентів встановлено кількісні та якісні показники сформованості означеного компонента. На основі розрахунків, застосування критерію однорідності χ^2 для порівнюваних вибірок доведено, що результати дослідження є закономірними й ефективність змін зумовлена застосуванням експериментальної методики навчання.

Ключові слова: експериментальне дослідження, еколого-педагогічна діяльність, ціннісний компонент, результати експерименту.

Постановка проблеми. Метою екологічної освіти і виховання студентів є підвищення рівня екологічної підготовки, а показником її ефективності – високий рівень екологічної культури. Екологічна підготовка є складовою професійної педагогічної підготовки майбутніх учителів біології, теоретичною основою для організації еколого-педагогічної діяльності. Еколого-педагогічну діяльність майбутнього вчителя біології репрезентуємо як форму професійної діяльності, пов'язану з організацією та проведенням у процесі урочної, позаурочної та позакласної роботи з біології заходів екологічного спрямування, реалізацією виховного потенціалу шкільного предмета «Біологія» з метою формування у школярів екологічної культури, мотивів та зацікавленості щодо охорони та збереження довкілля, потреби участі в екологічній діяльності.

Результатом процесу підготовки студентів до еколого-педагогічної діяльності в ЗНЗ є формування готовності до означеного виду професійної діяльності. *Готовність майбутніх учителів біології до еколого-педагогічної діяльності в ЗНЗ розуміємо як особистісну характеристику студента, здатність на основі засвоєної системи знань, умінь і навичок, сформованих мотивів та цінностей, сукупності емоційно-вольових рис особистості систематично організовувати екологічну діяльність зі школярами. Компонентами готовності вважаємо мотиваційний, ціннісний, змістовий, діяльнісний, емоційно-вольовий.*

Мета статті – висвітлити результати експериментальної перевірки сформованості ціннісного компонента готовності майбутніх учителів біології до організації еколого-педагогічної діяльності.

Виклад основного матеріалу. Ціннісний компонент репрезентує формування соціально значимих орієнтирів діяльності особистості – цінностей. Психологи вважають цінності складовим елементом діяльності. Саме цінності визначають життєвий її смисл, задля чого вона фактично

і здійснюється. Тобто цінності вказують на значимість (людську, соціальну та культурну) явищ і предметів діяльності. У своїх дослідженнях науковці характеризують поняття цінності і ціннісні орієнтації. Розглянемо підходи до їх тлумачення.

Т.В. Бутківська трактує цінності як соціально значущі уявлення про те, що таке добро, справедливість, патріотизм, любов, дружба тощо. Це властивість того чи іншого суспільного предмета, явища, які задовольняють потреби, інтереси, бажання [1]. М. Головатий характеризує цінності як ідеї, погляди за допомогою яких люди задовольняють свої потреби та інтереси [2]; М. Рокіч – як стійке переконання в тому, що певний спосіб поведінки чи кінцева мета існування має потенційне значення з особистого погляду, на відміну від протилежного чи зворотного способу поведінки або кінцевої мети існування [3].

Ціннісні орієнтації – це сукупність ієрархічно пов'язаних між собою цінностей, яка ставить людині спрямованість його життєдіяльності [4]. О.М. Краснорядцева роль ціннісних орієнтацій вбачає в обумовленні поведінки, забезпеченні змісту і спрямованості діяльності [5, с.28]. Л.В. Романюк вважає ціннісні орієнтації чинником, що регулює і частково обумовлює мотивацію; орієнтирами поведінки людини; специфічним результатом, якого можна досягти в майбутньому. Науковець приходиться до висновку, що ціннісні орієнтації, виконуючи функцію вибору, впливають на цілепокладання, прогнозування, планування, самоорганізацію, контроль і корекцію, комунікації [6, с.9].

Єдиної класифікації цінностей у сучасних наукових дослідженнях не існує. П.Р. Ігнатенко класифікує цінності особистості залежно від потреб, які вони задовольняють, та сфери їх застосування: за об'єктом засвоєння – матеріальні, морально-духовні; за рівнем узагальнення – абстрактні та конкретні; за способом

прояву – ситуативні, стійкі; за роллю в діяльності людини – термінальні та інструментальні; за змістом діяльності – пізнавальні та предметно-перетворювальні; за належністю – особистісні, групові, колективні, суспільні, загальнонародні та загальнолюдські [7, с.15].

М. Рокич запропонував ієрархію цінностей людини, яка містить дві групи духовних цінностей: термінальні (цінності-цілі) та інструментальні (цінності-засоби). До першої групи науковець відносить головні принципи життєвих і моральних орієнтирів особистості, до другої – цінності, які є інструментом досягнення життєвих цілей та принципів [3].

Формування ціннісного компонента готовності студентів до організації еколого-педагогічної діяльності має на меті розвиток цінностей, пов'язаних зі сприйняттям природи та ставленням до її збереження. Для реалізації мети ми задіяли весь спектр форм навчальної діяльності з дисциплін еколого-педагогічного спрямування – практичних і семінарських занять, консультацій, самостійної аудиторної та позааудиторної роботи, а також педагогічної практики. Цьому також сприяли індивідуальні бесіди зі студентами, розробки кейсів, виконання творчих завдань, проєктна діяльність. Крім того, спонукали студентів до участі в заходах на екологічну тематику під час навчання у ВНЗ. Так, студенти Сумського державного педагогічного університету імені А.С.Макаренка активно долучалися до допомоги притулку для тварин, заходів з прибирання мікрорайону міста в рамках проведення Дня Землі, розробки маршруту екологічної стежки на території Навчально-наукового центру «Ботанічний сад» Сумського державного педагогічного університету імені А.С.Макаренка.

Таблиця 1 – Результати вивчення сформованості цінностей за методикою «Домінанта» на констатувальному та формуальному етапах експерименту

№ з/п	Перелік цінностей	Констатувальний етап експерименту						Формувальний етап експерименту					
		Ранг						Ранг					
		Емоції	Інформація	Діяльність	Всього	Середнє значення	Підсумок	Емоції	Інформація	Діяльність	Всього	Середнє значення	Підсумок
1	Матеріальні цінності	7	7	5	19	6,3	5	5	14	9	28	9,3	11
2	Природа, її краса	4	14	14	32	10,7	13	3	4	10	17	5,7	4
3	Збереження довкілля	10	9	13	32	10,7	13	4	8	11	23	7,7	6
4	Оточення (товариші, колеги)	1	6	7	14	4,7	2	7	12	10	29	9,7	12
5	Життя як цінність	6	10	12	28	9,3	11	3	7	4	14	4,7	2
6	Навчання	14	1	4	19	6,3	5	13	3	13	29	9,7	12
7	Моральність (добро, зло)	3	13	8	24	8	8	1	5	5	11	3,7	1
8	Наука і мистецтво	13	3	9	25	8,3	9	14	2	14	30	10	14
9	Ставлення до самого себе	5	11	10	26	8,7	10	6	6	6	18	6	5
10	Ставлення до живого	9	12	11	32	10,7	13	8	10	7	25	8,3	7
11	Здоров'я (фізичне і психічне)	2	8	6	16	5,3	3	11	1	2	14	4,7	2
12	Розвиток і самовдосконалення	8	2	2	12	4	1	9	9	8	26	8,7	9
13	Раціоналізм	11	5	3	19	6,3	5	12	13	1	26	8,7	9
14	Професіоналізм	12	4	1	17	5,7	4	2	11	12	25	8,3	7

Кількісною характеристикою рівня готовності майбутніх учителів біології до еколого-педагогічної діяльності у ЗНЗ обрано коефіцієнт сформованості цінностей $K_{Ц}$. Для його визначення ми застосовували результати карт спостереження викладачів (табл.2).

Для зручності обрахунків серед переліку цінностей для дослідження кількісних показників сформованості ціннісного компонента ми обрали – ставлення до живого, ставлення до самого себе, ставлення до життя як найвищої цінності, саморозвиток і самовдосконалення, збереження довкілля, наука і мистецтво, природа як джерело естетичної насолоди, природа як джерело матеріальних благ.

Таблиця 2 – Карта спостережень сформованості ціннісного компонента готовності майбутніх учителів біології до еколого-педагогічної діяльності

№ з/п	Перелік цінностей	Бали		
		0	1	2
1	Ставлення до живого			
2	Ставлення до самого себе			
3	Ставлення до життя як найвищої цінності			
4	Саморозвиток і самовдосконалення			
5	Збереження довкілля			
6	Наука і мистецтво			
7	Природа як джерело естетичної насолоди			
8	Природа як джерело матеріальних благ			

Кількісні показники оцінювання та їх характеристики були такими:

- «0» балів одержували студенти, для яких природа, її охорона і збереження, естетична насолода від її краси є другорядними, природа є джерелом лише матеріальних благ;

Таблиця 3 – Рівні сформованості ціннісного компонента готовності майбутніх вчителів біології до еколого-педагогічної діяльності в ЗНЗ (на констатувальному і формуальному етапах експерименту)

Рівні	Констатувальний етап			Формувальний етап					
	Межі коливань коефіцієнтів в $K_{Цi}$	Всього студентів		Вихідний зріз			Заключний зріз		
		к-ість	%	Межі коливань коефіцієнтів $K''_{Цi}$	к-ість	%	Межі коливань коефіцієнтів $K'''_{Цi}$	к-ість	%
Початковий	0,19-0,39	138	43,8	0,19-0,39	108	37,5	0,25-0,45	34	11,8
Середній	0,40-0,60	129	41	0,40-0,60	127	44,1	0,46-0,66	166	57,6
Високий	0,61-0,81	48	15,2	0,61-0,81	53	18,4	0,67-0,87	88	30,6

Порівнюючи результати констатувального та заключного зрізу формуального етапів експерименту, можемо зробити висновки про зменшення на формуальному етапі кількості студентів з елементарним (початковим) рівнем сформованості ціннісного компонента на 32 %, збільшення кількості з середнім (репродуктивно-продуктивним) рівнем на 16,6 % та відповідно на 15,4 % з високим (творчим) рівнем. Наочно результати відображає рис. 1.

З метою виявлення збігу та розбіжності характеристик груп студентів, які брали участь у дослідженні, порівнювали дві статистичні гіпотези:

- балою «1» оцінювали майбутніх учителів, для яких цінності – природа, її охорона і збереження, естетична насолода від її краси – є важливими, проте не головними;

- балою «2» – студентів, для яких цінності, пов'язані з природою, її охороною та збереженням, естетичною насолодою від її краси, займають лідируючі позиції.

Сформованість ціннісного компонента встановлювали за трьома рівнями – початковим (елементарним), середнім (репродуктивно-продуктивним) і високим (творчим). Результати карт спостереження на констатувальному етапі були такими: 1-2 бали не набрав жоден студент, 3 бали набрали 16 студентів, 4 – 27 студентів, 5 – 39 студентів, 6 – 56 студентів, 7 – 59 студентів, 8 – 38 студентів, 9 – 32 студенти, 10 – 17 студентів, 11 – 13 студентів, 12 – 12 студентів, 13 – 6 студентів, 14 – 16 балів не набрав жоден студент; на формуальному (вихідний зріз) одержали такі дані: 1-2 бали не набрав жоден студент, 3 – 8 студентів, 4 – 20 студентів, 5 – 31 студент, 6 – 48 студентів, 7 – 50 студентів, 8 – 52 студенти, 9 – 25 студентів, 10 – 24 студенти, 11 – 13 студентів, по 14-16 балів не набрав жоден студент; заключний зріз – 1-3 бали не набрав жоден студент, 4 бали – 6 студентів, 5 балів – 9 студентів, 6 – 11 студентів, 7 – 37 студентів, 8 – 48 студентів, 9 – 51 студент, 10 – 32 студенти, 11 – 36 студентів, 12 – 28 студентів, 13 – 16 студентів, 14 – 9 студентів, по 15 і 16 балів не набрав жоден студент.

Найбільша кількість балів, яку могли набрати студенти, становила 16. Надалі для кожного етапу експерименту обчислювали граничні значення коефіцієнта сформованості ціннісного компонента готовності, встановлювали межі коливання рівнів, визначали кількість майбутніх учителів, сформованість цінностей яких відповідає кожному з них (табл. 3).

нульову та альтернативну. За нульовою гіпотезою одержані результати не містять розбіжностей, за альтернативною – вірогідність помилки не перевищує 5 % (рівень значимості 0,05). Для даних, вимірних за порядковою шкалою, або шкалою рангів, застосували критерій однорідності χ^2 . Для порівнюваних вибірок розраховали емпіричне значення критерію однорідності $\chi^2_{емп} = 24,59$. Одержані дані порівняли з критичним значенням $\chi^2_{0,05}$ (табличне значення становить 5,99) [9, с.52] і зробили висновки щодо випадковості та закономірності розбіжностей характеристик: $24,59 > 5,99$, тобто $\chi^2_{емп} > \chi^2_{0,05}$.

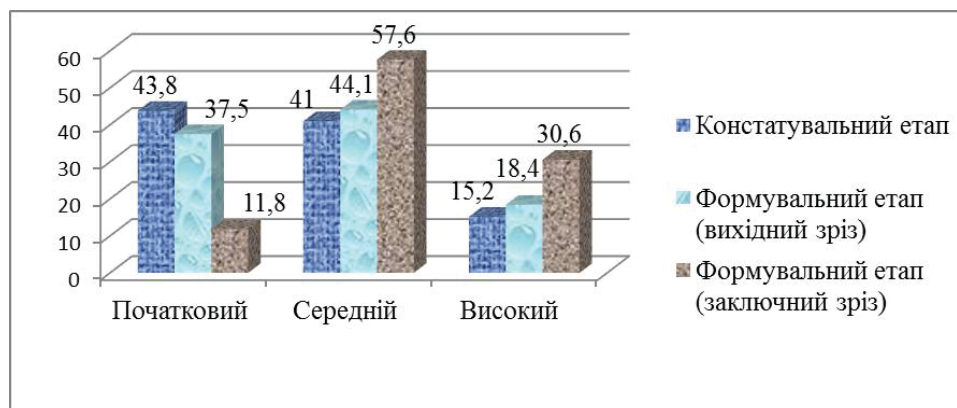

Рис. 1. Результати сформованості ціннісного компонента готовності на різних етапах експерименту

Висновки. На основі розрахунків можемо стверджувати, що для ціннісного компонента готовності майбутніх учителів біології до еколого-педагогічної діяльності достовірність розбіжностей характеристик вибірок констатувального і формувального етапів експерименту становить 95 %. Отже, результати дослідження є закономірними і доводять, що ефективність змін зумовлена застосуванням експериментальної методики навчання. Статистичні дані, одержані за результатами заключного зрізу формувального етапу експерименту переконливо доводять, що навчання студентів за експериментальною методикою сприяє сформованості ціннісного компонента готовності до організації еколого-педагогічної діяльності у ЗНЗ.

Література

1. Бутківська П.В. Проблема цінностей у соціалізації особистості / П.В. Бутківська // Цінності освіти і виховання: наук.-метод. зб. – К., 1997. – С. 27-31.
2. Головатий Н.Ф. Соціологія молоді: Курс лекцій / Н.Ф. Головатий. – К.: МАУП, 1999. – 224 с.
3. Рокіч М. Природа человеческих ценностей / М. Рокіч. – М.; Нью-Йорк, 1973. – 276 с.
4. Матяж С.В. Класифікація цінностей та ціннісних орієнтацій особистості [Електронний ресурс] / Матяж С.В., Березянська А.О. – Режим доступу: file:///C:/Documents%20and%20Settings/User/Рабочий%20стол/Npchdusoc_2013_225_213_7.pdf
5. Краснорядцева О.М. Ценностная дитерминация профессионального поведения педагогов / О.М. Краснорядцева // Сибирский психологический журнал. – Томск, 1998. – № 7. – С.25-29.
6. Романюк А.В. Психологічні чинники розвитку ціннісних орієнтацій студентської молоді: автореф. дис ... на здобуття канд. психол. наук; спец. 19.00.01 «Загальна психологія, історія психології» / Романюк А.В. – Київ, 2004. – 22 с.

7. Ігнатенко П.Ф. Аксиологія виховання: від термінології до постановки проблем / П.Ф. Ігнатенко // Педагогіка і психологія. – 1997. – №1. – С. 118-123.

8. Ясвин В.А. Психологія отношения к природе / В.А. Ясвин. – М.: Смысл, 2000. – 456 с.

9. Новиков Д.А. Статистические методы в педагогических исследованиях (типичные случаи) / Д.А. Новиков. – М.: МЗ-Пресс, 2004. – 67 с.

References

1. Butkivska P.V. Problema tsinnosti u sotsializatsii osobystosti / P.V. Butkivska // Tsinnosti osvity i vykhovannia : nauk.-metod. zb. – K., 1997. – S. 27-31.
2. Holovaty N.F. Sotsyologiya molodezhy : Kurs lektsii / N.F. Holovaty. – K.: MAUP, 1999. – 224 s.
3. Rokych M. Priroda chelovecheskykh tsennosti / M. Rokych. – M.; Niu-York, 1973. – 276 s.
4. Matyazh S.V. Klasyfikatsiia tsinnosti ta tsinnisnykhi oriientatsii osobystosti [Elektronnyi resurs] / Matyazh S.V., Berezianska A.O. – Rezhyt dostup: file:///C:/Documents%20and%20Settings/User/Rabochyi%20stol/Npchdusoc_2013_225_213_7.pdf
5. Krasnoriadtseva O.M. Tsennostnaia dytermyratsiia professionalnoho povedeniia pedahohov / O.M. Krasnoriadtseva // Syburskyi psykholohicheskyy zhurnal. – Tomsk, 1998. – № 7. – S.25-29.
6. Romaniuk L.V. Psykholohichni chynnyky rozvytky tsinnisnykhi oriientatsii studentskoi molodi: avtoref. dys ... na zdobuttia kand. psykhol. nauk; spets. 19.00.01 «Zahalna psykholohiia, istoriia psykholohii» / Romaniuk L.V. – Kyiv, 2004. – 22 s.
7. Ihnatenko P.F. Akxiolohiia vykhovannia: vid terminolohii do postanovky problem / P.F. Ihnatenko // Pedahohika i psykholohiia. – 1997. – №1. – S. 118-123.
8. Yasvyn V.A. Psykholohiia otnosheniia k pryrode / V. A. Yasvyn. – M.: Smysh, 2000. – 456 s.
9. Novikov D.A. Statysticheskye metody v pedahohicheskyykh issledovaniakh (typovye sluchay) / D.A. Novikov. – M.: MZ-Press, 2004. – 67 s.

Bilianska M.M.,

candidate of pedagogic sciences, associate professor, candidate for a doctor's degree, Institute of higher education of the National academy of educational sciences of Ukraine, mary_skiba@ukr.net

Ukraine, Kyiv

Vakal A.P.,

candidate of biologic sciences, associate professor, head of the department of biology and ecology of A.S. Makarenko Sumy State Pedagogical University, genbioeco@sspu.sumy.ua

Ukraine, Sumy

THE FORMEDNESS OF THE AXIOLOGICAL COMPONENT OF FUTURE BIOLOGY TEACHERS' READINESS TO ORGANIZE ECOLOGO-EDUCATIONAL ACTIVITY

The article demonstrates the results of the experimental verification which was aimed at emphasizing the formedness of the axiological component of future biology teachers' readiness to organize ecologo-pedagogical activity. With the help of questioning, "Dominanta" methodology, and by supervising students' activity there were established certain quantitative and qualitative measures of axiological component formedness. With the help of specific estimations it was proved that the result of the research is appropriate and the efficiency is based on applying the experimental methodology of education.

Key words: *experimental research, ecologo-educational activity, axiological component, outcome of experiment.*

